

DE GEUS

Oxfam Novib

OP EEN
DAG ZAL IK SCHRIJVEN
OVER AFRIKA

'Fenomenale, dromerige
memoires.' – Oprah.com

Leeswijzer

Op een dag zal ik schrijven over Afrika -
Binyavanga Wainaina

Oxfam Novib

ambassadeurs van het zelfdoen.

Binyavanga Wainaina,

Op een dag zal ik schrijven over Afrika

JAAR VAN UITGAVE	2013
OORSPRONKELIJKE	
TITEL	One Day I Will Write About This Place
VERTALING	Marianne Gaasbeek
GENRE	Autobiografisch portret, coming of age ¹ ,
ISBN	978 90 445 2530 4
UITGEVER	De Geus i.s.m. Oxfam Novib
AUTEUR LEESWIJZER	Marlene Lunter

Binyavanga Wainaina werd in 1971 in Kenia geboren. Als journalist schreef hij voor o.a. *Vanity Fair* en *The New York Times*. In 2005 publiceerde hij het satirische essay *How to write about Africa*. In 2002 kreeg hij de Caineprijs voor Afrikaanse literatuur voor zijn korte verhaal *Discovering Home*. Dankzij deze prijs kon hij werken aan *One Day I Will Write About This Place* (2011), dat internationaal heel goed werd ontvangen.

Hij was medeoprichter van het literaire tijdschrift *Kwani?*, dat zoveel betekent als 'Nou en?'. Het tijdschrift is intussen een belangrijke kweekvijver voor Afrikaans talent. Verschillende schrijvers die erin zijn opgenomen, zijn genomineerd voor de Caineprijs.

Wainaina noemt zichzelf in de eerste plaats schrijver van fictie. Toch mengt hij zich regelmatig via open brieven in het publieke debat rondom de politieke situatie in Kenya en Afrika. Hij reageerde o.a. op Madonna's liefdadigheid in Malawi (zie:

<http://www.guardian.co.uk/profile/binyavanga-wainaina>). Hij is ook op twitter actief: <https://twitter.com/BinyavangaW>.

Het verhaal

Als kleine jongen is de Kenyaanse Binyavanga zich er al van bewust dat hij anders is dan andere kinderen. Hij kan helemaal opgaan in wat er om hem heen gebeurt en heeft een grote fantasie. Door het lezen van verhalen vlucht hij in een andere wereld.

Toch dringt de werkelijkheid al vroeg zijn leven binnen. Hij hoort over de gruweldaden van Idi Amin en hij maakt mee hoe het stabiele Kenya onrustig wordt na de dood

van president Kenyatta. Amerikaanse invloeden komen zijn wereld binnen via televisiebeelden. Ook van stammenverschillen en discriminatie is hij zich al vroeg bewust. Als hij in Zuid-Afrika studeert, gaat het mis met hem. Hij stopt met zijn studie, komt tijdenlang zijn kamer niet uit, begint drugs en drank te gebruiken en stort zich in het straatgeweld. Na een bezoek aan zijn ouders en een reünie bij zijn grootouders in Uganda gaat hij weer vol goede moed aan het studeren, maar na een week geeft hij het al op. Hij stort zich op het schrijven en heeft verschillende baantjes. Dan koopt de Sunday Times een verhaal van hem. De eerste die hij het wil vertellen, is zijn moeder, maar zij is net overleden als hij haar belt.

Na de begrafenis blijft hij in Kenya. Hij schrijft, heeft regelmatig contact met zijn vader en wint de Caineprijs. Hij richt een tijdschrift op, reist veel om verhalen te schrijven en doceert in New York.

Hij vestigt zich in Amerika, weg van het verziekte Kenya. Daar leert hij benga kennen, de ware Kenyanse muziek, één snaarinstrument bootst de klanken van alle Kenyanse talen na.

Structuur, tijd en plaats

Op een dag zal ik schrijven over Afrika telt 378 pagina's en 33 genummerde hoofdstukken. De meeste hoofdstukken tellen tussen de zes en twaalf pagina's, de gemiddelde lengte is iets meer dan elf pagina's.

In chronologische volgorde vertelt Wainaina zijn levensgeschiedenis met op de achtergrond de geschiedenis van Kenya, beginnend in 1978 als hij zeven jaar is en eindigend in 2010. Twee maal gaat hij terug in de tijd. Als zijn moeder is overleden, vertelt hij haar geschiedenis vanaf 1960 als zij zestien is en in haar ouderlijk huis in Uganda ziet hoe stromen Congolese vluchtelingen voorbij trekken, tot aan het bericht van haar dood in 2000 (hoofdstuk 25). In het laatste hoofdstuk begint hij met een samenvatting van zijn rustige jeugd, die bestaat uit masturberen, lezen, tv kijken en muziek luisteren, terwijl president Moi mensen laat martelen. Het eindigt met een uiteenzetting over Kimay-muziek.

Gedetailleerde scènes wisselen af met tijdsprongen en tijdsverdichting.

Op een dag zal ik schrijven over Afrika is gesitueerd in verschillende Afrikaanse landen. De belangrijkste landen zijn Kenya, waar Binyavanga opgroeit in Nakuru, een hooggelegen stad op de bodem van de Rifvallei, en Zuid-Afrika waar hij studeert. Hij maakt ook reizen naar andere continenten en vestigt zich uiteindelijk in New York.

¹ Een verhaal waarin het hoofdpersonage opgroeit en volwassen wordt.

Perspectief

Binyavanga Wainaina is de ikverteller. Hij vertelt zijn geschiedenis in 2010 als vertellende ik² en kan daardoor samenvattingen en commentaren geven en vooruitwijzingen doen: 'Ik zal jarenlang mijn onvermogen om mijn das te strikken [...] voor hem verbergen' (p.49).

Op veel plaatsen zoomt hij zodanig in op zijn jeugd dat hij een belevende ikverteller³ wordt. Op die manier begint hij het boek als hij als zevenjarige met zijn broer en zusje voetbalt. Dat resulteert in een scène met zinnen als: 'Uit mijn neusgaten stroomt warme lucht langs mijn mond naar beneden' (p.9).

Schrijfstijl

Binyavanga Wainaina heeft een beeldende, zintuiglijke stijl vol geuren, kleuren en geluiden en met poëtische zinsneden als: 'De randen van de hemel beginnen te rafelen...' (p.216). Hij gebruikt enkele Afrikaanse woorden als 'sukuma-wiki' (p.64) en bedenkt woorden als 'bruiloftsvrouwen' en 'menigtebenen' (p.32). Bijzonder is hier en daar zijn werkwoordgebruik: 'een kleurig geval dat om zijn onderbuik zit gesespt knipt open, dan krijst er een flap omhoog en grijnst er een rits die zijn paspoort opslokt' (p.183). Regelmatig verwijst hij naar andere teksten (intertekstualiteit⁴), o.a. naar Enid Blythton (p.62), Harry Potter (p.364), Wodehouse (p.365) en Farley (p.366). Hij gebruikt de volgende stijlfiguren⁵:

- Enumeratie⁶: op p.285/286 staat een opsomming van alles wat Binyavanga langs de weg ziet als hij naar Pokot reist en op p.351 staat een opsomming van alles waaruit het Afrikaanse continent bestaat.
- Personificatie⁷: 'Nu was hij (de zon) over de bomen gevallen' (p.10) en: '... zie ik de dag opstaan' (p.355).
- Metaforen⁸: '... scheurt er een gat in mijn oor open' (p.11) en: 'poelen van geprikkelde nieuwsgierigen' (p.31) en: 'hun stemmen drijven op natte parachutes' (p.58).
- Repetitie⁹: in het begin herhaalt Binyavanga de zin 'Papa is directeur management' enkele keren.
- Vergelijkingen: 'Mijn lach zit diep binnen in me, zoals de ochtendauto die niet direct start' (p.10) en: 'het geluid

van de regen zwelt aan als het stadionpubliek na een doelpunt' (p.25).

- Vitalisering¹⁰: 'Ik gluur naar haar, door mijn rauwe gele pijn heen' (p.27).

Personages

Kenneth Binyavanga Wainaina (1971) is de derde van vier kinderen. KenKen is zijn koosnaam. In zijn jeugd is hij al mollig, maar vlug en lenig. Als hij in de dertig is, blijkt dat hij de suikerziekte van zijn moeder heeft geërfd.

Van jongsaf aan is hij een dromer, een denker en een observator. Zijn moeder noemt hem verlegen. Hij is zich heel bewust van zijn omgeving en van zichzelf. De wereld vindt hij onbegrijpelijk. Onder de mensen voelt hij zich niet op zijn gemak.

Hij is erg taalgevoelig, speelt met en verzint woorden en leest onnoemlijk veel boeken. In de openingsscène blijkt al hoe hij op kan gaan in de omgeving en hoe plastisch en poëtisch hij beelden en geluiden verwoordt.

Op de middelbare school schrijft hij toneelstukken. Als hij aan de universiteit studeert, wil hij helemaal geen schrijver worden: 'ze willen te diep gaan en morrelen aan wat nu duidelijke ladders naar succes zijn' (p.135).

Zolang hij thuis woont, sturen zijn ouders hem bij. Maar als hij gaat studeren in Zuid-Afrika gaat hij kopje onder. Hij schaamt zich daarvoor en durft zijn ouders niet onder ogen te komen. Als hij zich serieus met schrijven bezig gaat houden, weet hij zijn leven op de rails te krijgen. 'Ik moet leven, niet dromen over leven' (p.240), zegt hij.

Hij heeft een intieme band met Rosemary, zijn moeder (1944), en lijkt in zijn dromerigheid, afwezigheid en koppigheid op haar. Maar zij is wijskrachtiger en kan uitstijgen boven onzekerheden. 'Zij wilde ook mooie dingen maken, en misschien is dat de reden waarom ze hem zijn gang liet gaan, terwijl ze soms wellicht wat strenger had moeten optreden' (p.270).

Haar kinderen noemen haar mum. Ze is geboren in een

² Een ikverteller die achteraf het verhaal vertelt en zo terugkijkt op de gebeurtenissen. Een ikverteller die achteraf het verhaal vertelt en zo terugkijkt op de gebeurtenissen.

³ Ikverteller die vertelt op het moment dat hij de gebeurtenissen meemaakt.

⁴ Het verwijzen naar of aanhalen van een andere tekst.

⁵ Afwijking van de gewone manier van zeggen.

⁶ Opsomming.

⁷ Een begrip of voorwerp wordt als een persoon voorgesteld.

⁸ Een vorm van beeldspraak, waarbij het object onmiddellijk de naam krijgt van een ander object, op grond van overeenkomst.

⁹ Herhaling van woorden.

¹⁰ Iets abstracts wordt concreet voorgesteld.

---

katholieke familie in Uganda, 'op haar zestiende al gevaarlijk mooi' (p.267). Ze is voorbestemd om naar de universiteit te gaan, maar als het haar beurt is, is het geld op en gaat ze in Nairobi een secretaresseopleiding volgen. Daar ontmoet ze Job.

Ze weet van aanpakken. Als de kinderen nog klein zijn, drijft ze een kapsalon, later heeft ze een kwekerij. Ze werkt ook mee op het land.

Job Wainaina is Binyavanga's vader, baba genoemd door zijn kinderen. Hij is 'hartelijk tegen mensen, brengt ze aan het lachen' (p.269). Hij komt uit een protestante familie. Als directeur management bij een boerencoöperatie, houdt hij toezicht op het werk op het land en werkt zelf ook mee. Als zijn vrouw is gestorven, heeft hij het moeilijk en verandert hij. Hij maakt dan fouten en is soms onzeker. Als bij de boerencoöperatie wanbeleid wordt gevoerd, probeert hij de coöperatie op een discrete manier te redden.

Jimmy, James Muigai, is Binyavanga's vier jaar oudere broer. Als kind kijkt Binyavanga erg tegen hem op. Ciru, Juni Wanjiru, is zijn anderhalf jaar jongere zus. Als kind heeft hij een close band met haar. Als het niet goed gaat met hem, houdt zij hem in de gaten en zorgt voor hem zonder commentaar te leveren. Chiqy, Melissa Kamanzi, is zijn 'babyzusje', zeven jaar jonger.

Thematiek motieven en symbolen

In *Op een dag zal ik schrijven over Afrika* is Binyavanga lang op zoek naar zijn eigen identiteit. Het beschrijft zijn weg naar volwassenheid, niet alleen als mens, maar ook als schrijver. 'Dit is volwassen worden, ongerustheid en zorgen kunnen niet langer worden opgeschort, ze maken nu deel uit van de dag' (p.374).

Binyavanga is lang in verwarring over wie hij is en daarin spiegelt hij zijn land dat ook zoekende is: 'Stedelijk Kenia heeft een gespleten persoonlijkheid' (p.190). Hij is er zich van bewust dat je kunt kiezen wie je bent: 'Welk gezicht kies je uit om chaos tegemoet te treden' (p.279) en dat je je anders voor kunt doen dan je bent. De taal die je spreekt, speelt daarbij een grote rol.

Hij is vernoemd naar zijn Ugandese grootvader van moeders kant. Grootvader vindt dat vreemd, zijn volk geeft op een andere manier namen. Binyavanga is lid van de Kikuyu's, een Kenyaanse stam, maar doordat er een 'imaginaire Ugandees' (p.242) in hem huist, beschouwt hij zichzelf niet klakkeloos als Kikuyu. Dit gegeven symboliseert de verwarring van de Kenyaanse stammen.

De Zuid-Afrikaanse zangeres Brenda Fassie symboliseert Afrika. Ze groeit op in een township, heeft succes, raakt aan de drugs, komt uit voor haar homoseksualiteit, wordt verguisd, komt in de goot terecht en klimt er weer bovenop. In 1998 hoort Binyavanga een hartverscheurend lied van haar: 'Geen woord Engels in dit eerste echte cross-overnummer uit het nieuwe Zuid-Afrika' (p.262). Binyavanga verbergt zijn tranen.

In en door de taal probeert Binyavanga zichzelf te vinden. Taalgevoelig als hij is, zijn woorden alles voor hem, ze bezitten een magie. Om zijn plaats in de wereld te vinden, om zijn eigen patroon te maken, leest en schrijft hij. Lang heeft hij overleefd door in zijn hoofd op te schrijven wat hij ziet en meemaakt. Hij beseft dat als hij volwassen wil worden, hij iets dergelijks voor andere mensen moet doen. Maar hij schrikt ervoor terug omdat als hij daarin mislukt, hij echt niet weet 'wat ik verder nog zou kunnen doen' (p.218). Hij ziet hoe de wereld en de mensen veranderen naargelang de taal die zij spreken. Zo heeft 'de wereld in het Engels scherpe grenzen' (p.54). Als hij in gesprek is met een meisje in het Engels en overstapt op het Kiswahili wordt ze 'meteen een ander persoon, praatziek, agressief' (p.228). Over een ander zegt hij: 'De lichaamstaal van de man, zijn gezichtsuitdrukkingen en zelfs zijn karakter verschillen van taal tot taal' (p.288).

Als kleine jongen ziet hij voor het eerst kimay-muziek op tv bij Kenyatta's dood: 'een heel stel ongerelateerde klanken en talen en stijlen en klederdrachten en gezichtsuitdrukkingen. [...] Kimay is elke taal die ik niet spreek, maar wel iedere dag in Nakuru hoor. [...] Het zijn er zo veel, ik word er duizelig van' (p.41-42). Pas aan het einde van het boek, als hij in de dertig is, valt alles op zijn plaats en begrijpt hij dat de Kenyanen in hun eerste onafhankelijkheidsmuziek al een 'coherent platform gevonden (hadden) voor onze diversiteit en complexiteit in klanken' (p.378).

Door de beelden van de overleden Kenyatta op tv begint ook Binyavanga's politieke bewustwording, afgezet tegen de Amerikaanse beelden van *De man van zes miljoen*, *Toppop* en later Michael Jackson. Daarnaast vangt hij gesprekken op tussen de volwassenen en ziet hij hoe een buurvrouw zijn moeder aanvalt vanwege haar Ugandese afkomst.

De politieke onrust leidt tot tribalisme. Binyavanga is een Kikuyu en daardoor krijgt hij geen plaats op een goede middelbare school, ook al heeft hij de beste schoolcijfers van het district. In Zuid-Afrika merkt hij dat hele groepen vluchtelingen zich verplaatsen. Zelf wordt hij daar een illegale immigrant. Er is veel geweld en er worden politieke moorden gepleegd. Ook zelf wordt hij gewelddadig.

Over westerse ontwikkelingshulp schrijft Wainaina met ironie en met een kritische blik. Nadat de Zweden de Kenyanen kennis laten maken met biogas ('Als jullie goed je best doen [...] kun je verkeerde voeding en ondervoeding voorkomen') hebben de leraren die dreigen dat er niets van de kinderen terecht zal komen, een nieuw negatief toekomstbeeld: 'we zouden als gebruiker van biogas kunnen eindigen' (p.85). Als tijdens de hongersnood in de jaren tachtig de Amerikanen maïs sturen, zijn de Kenyanen bang dat het chemicaliën bevat die als anticonceptie middel werken: 'Het smaakt naar chemicaliën'. Of nee, het smaakt 'beestachtig', want in Amerika wordt het alleen aan dieren gegeven' (p.132). En als er 'bergen kleding dankzij de ontwikkelingshulp' zijn, [loont het] niet meer om iets te produceren' (p.144).

Familiebanden blijven belangrijk, zelfs als Binyavanga uit schaamte nauwelijks contact heeft met zijn familieleden. Mum helpt haar familie. Ze neemt haar jongere zus en drie broertjes in huis als het geweld in Uganda losbreekt en ze betaalt een deel van hun schoolgeld.

Titelverklaring

Als Binyavanga twaalf is, weet hij al dat hij 'ooit boeken zal schrijven' (p.83). Hoewel het lang duurt voor het er daadwerkelijk van komt, is 'Op een dag zal ik schrijven over Afrika' wel zijn lijfspreuk. Zie ook: Thematiek, motieven en symbolen.

Achtergronden

Van 1890 tot 1963 was Kenya een Britse kroonkolonie. Jomo Kenyatta werd aan het begin van de onafhankelijkheid de eerste president. Daniel arap Moi volgde Kenyatta op na diens dood in 1978. Hij werd vier maal herkozen. Beide regimes kenmerkten zich door corruptie en vriendjespolitiek. Tijdens de verkiezingen in 2002 won Kibaki van Uhuru Kenyatta, de zoon van de eerste president. Nadat Kibaki in december 2007 werd herkozen, braken er gewelddadigheden uit, die pas in februari 2008 stopten nadat de internationale gemeenschap zich ermee bemoeide.

In 2010 werd een nieuwe grondwet van kracht die de macht van de president aan banden legde. Sinds dit jaar is Uhuru Kenyatta president.

Kenia is een land met een grote etno-culturele diversiteit. De Kikuyu's zijn de grootste bevolkingsgroep (22%). Daarna komen de Luhua's (14%), de Luo's (13%), de Kalenjins (12%) en de Kamba's (11%). 15% van de bevolking bestaat uit andere Afrikaanse groepen, zoals de Masaï en de Somaliërs. Een heel klein deel (1%) komt van buiten Afrika: de Aziaten, Europeanen en Arabieren. Er worden meer dan veertig talen in Kenia gesproken. De officiële talen zijn het Engels en het Swahili. Het merendeel van de bevolking is protestant (45%) of katholiek (33%). Het land telt 10% moslims (bron: wikipedia).

→ Discussiepunten

- Hoe denkt u over de voorkant?
- Welke rol speelt uw kennis van de Kenyaanse geschiedenis en politiek in uw leesplezier?
- Welke elementen uit het boek vindt u Afrikaans?
- Hoe zou u Binyavanga's jeugd karakteriseren?
- Wat betekent de vijftienjarige kinderjuf Wambui voor hem?
- Hoe zou u de band tussen Binyavanga en zijn ouders omschrijven?
- Welke ontwikkeling maakt hij door?
- Welke invloed heeft het feit dat er zoveel talen in Kenya worden gesproken op hem en op zijn schrijversschap?
- Jarenlang stelt hij het uit om echt voor het schrijversschap te kiezen. Hoe komt het dat het hem uiteindelijk lukt?
- Welke rol speelt de accordeon in zijn leven?
- Wat betekent de Zuid-Afrikaanse zangeres Brenda Fassie voor hem?
- Op pag.370 schrijft hij wat een geschreven verhaal voor hem betekent. Komt dit overeen met wat verhalen voor u betekenen of betekenen ze iets anders voor u?
- Vindt u het einde hoopvol? Zo ja, op welke manier, zo nee, waarom niet?
- Welke kritiek levert Wainaina in zijn boek op Kenya?
- Op welke wijze heeft het boek u verrijkt?
- Bent u anders tegen Kenya aan gaan kijken door dit boek? Zo ja, hoe?

Verder lezen

Een prachtige, Engelstalige, recensie van Jonathan Duncan is hier te vinden: <http://africasacountry.com/2012/06/13/wainainas-writing-out-of-depression/>